

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

Lugduni, 1652-1663

Cap. 11. Circa causam efficientem matrimonij, quæ est consensus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80577](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80577)

adhuc sponsa. Quæsierim verò, utrum intra illud bimestre sponsus cogens lethaliter delinquat?

295 Non delinquit. Quia non infert iniuriam sponsæ, quæ adhuc potest Religionem inire: sed sibi potius, qui ante sponsa Regularis obitum non potest aliam ducere. Sic Manu. *l. 1. m. 1. sum. c. 239. n. 2.*

296 Delinquit lethaliter. Quia aufert corporis integritatem, dum non habeat ius donec bimestre transeat. Et quia fortè ex ea copula sequetur proles, ob quam sponsa ab ingressu impeditur. Ità Sanch. *l. 2. d. 22. n. 15.* Sotus *in 4. dist. 29. q. 1. a. 4.* Petr. Ledes. *q. 61. a. 1.* Leand. *tr. 9. d. 1. q. 34. & alij.*

297 Hoc mihi certum. Quia potest sponsus id gerens, in foro externo puniri ut docet Bald. & Salic. quos refert Anto. Gomez *l. 80. Tauri, n. 39.* Pro culpa autem veniali plekti in foro externo, esset iniquum. Verum Sotus hanc temperat sententiam, quando sponsa affirmaret, vel se Religionem ingredi in hoc enim casu ait, peccare lethaliter sponsum cogentem. Attamè aptius Ledes. citatus absque ea limitatione locutus est. Undè hoc etiam in casu existimo esse culpam lethalem; quia licet sponsa tunc non præmeditaretur, Religionem inire, forte eo bimestri per ius sibi concessum, meditabitur, cui quidem resolutioni sponsus obstat, extorquens copulam hanc sibi debitam.

DVBIUM L.

An sponsa per vim oppressa ante expletum bimestre, possit receptum semen mox expellere.

298 Quæstio procedit de sponsa vi oppressa intra bimestre non ab sponso, sed ab alio. Suppono enim eam ab sponso vi cognitam, id minime posse gerere, quia iniuria est multo levior, nec infamiam patitur, & damnum non est adeò grave. Nec de femina per metum à quocumque cognita loquor, quia copula fuit voluntaria, & cum peccato admixta; unde piaculum grave esset seminis pullionem procurare, igitur.

299 Non potest femina, quæ intra bimestre vim patitur, in continenti conari ad semen iam receptum emittendum. Quia est intrinsece malum ordinatum semen ad sobolis propagationem expellere, neque id villo fine potest honestari. Sic Basil. *l. 9. c. 10. n. 4.* Leand. *tr. 9. d. 5. q. 35.*

300 In continenti potest, postea minimè. Quia (ut docet Sotus *de iust. l. 5. q. 1. a. 8.* Bannes *2. 2. q. 64. a. 7. dub. 3.* ad 2. Manu. *to. 1. sum. c. 136. n. 15.*) licet privata auctoritate furem in continenti ubi furtum arripuit, donec in loco tuto sit constitutus, percutere, & ea defensa reputatur. Ergo similiter reputabitur defensa, cum statim ac semè receptum est, femina vim passa, expellit: secus quando iam semen habet possessionem, & est quasi in loco tuto constituta: tunc enim non erit defensa, sed intrinsece malum. An non posset femina vim passa quocumque tempore membrum virile extrahere, si posset, quamvis semen effundendum esset? Ita planè, quia non tenetur id pati. Ergo mox ac effusum est potest similiter expellere: quia cum nondum semen habeat præficam valis possessionem, adhuc quasi in

fieri, & in ipsa effusione esse reputatur. Ità Sanch. *l. 2. d. 22. n. 17.*

Ego quidem, si dum femina reluctatur, semen extra vas effunderetur, à piaculo liberam iudicarem. At semel effusum, atque receptum, cuius nullus alius est usus nisi in ordine ad generationem, emittere turpissimum esse reor. Neque verò quia femina posset, dum vim patitur, virile membrum extrahere, ideo potest & semen iam receptum emittere. Nam aliud est impedimenta apponere, dum quasi in via est ad consummationem violentus aggressor: aliud verò semen eiicere, cum iam ad finem peruentum est. Hoc teneo, nec ideo tamen mei Thomæ Santij sententiam improbabilem esse putam. Quæ quidem non bene à Basilio ac Leandro est, (eorum venia) perspecta. Non enim ille hoc asserit de sponsa vi oppressa à proprio sponso intra bimestre, sed ab alieno quocumque, ut propriis, distinguit in terminis.

CAPVT XI.

Circà causam efficientem matrimonij, quæ est Consensus.

DVBIUM LI.

An vinculum matrimonij de potentia Dei absoluta possit consistere sine mutuo coniugum consensu.

301 Deo certa absque controuersia suppono. Vnè est, si loquamur de matrimonio casualiter, id est, in quantum est contractus humanus à propria voluntate tanquam à causa confurgens per nullam potentiam posse abiq; mutuo consensu consistere: Quia tunc consensus est de intrinseca contractus ratione; & sicut actus intellectus eo quod vitalis sit, per nullam potentiam potest abiq; intellectu produci, ita contractus humanus, qui oritur à voluntate tanquam à principio vitali esse nequit absque eius consensu. Alterum est, Deum posse dare viro potestatem in corpus femine, & contra absque illorum consensu. Quia Deus habet maius dominium in coniugum corpus, quam ipsimet: Cū ergo possint ipsi eo quod sint domini proprii corporis, dominium illius transferre à fortiori Deus poterit. Est autem difficultas: Cum matrimonium non sit ius vtendi alterius corpore, nec mutua obligatio, sed vinculum, quo coniuges obligantur: trū vinculum hoc consistere possit de potentia Dei absoluta abiq; illorū consensu?

Potest consistere. Quia Deus potest efficiētis causæ vices supplere, ut calefacere absq; igne: consensus autem mutuos solū est causā efficiētis huius vinculi. Sic Sotus *in 4. dist. 27. q. 1. a. 2. con. cl. 1.* Victor. *relect. de matr. p. 1. n. 4.* Ledes. *p. 4. q. sensu. 47. a. 1.* Hentiq. *l. 1. c. 1. n. 3.* Vega *l. 4. sum. c. 73.* Barthol. Ledes. *dub. 16.* Petr. Ledes. *q. 45. art. 1. dub. 1. concl. 4.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 3. p. 1.* Coninch *d. 24. n. 49.* Hurtad. *d. 3. diff. n. 17.* Diana *par. 8. tract.*

Seet. II. Dubia De Consensu recto. 77

11. 1. 2. 3. citans Meratiū, Anerſum, Tannerum & Calpenſem Imo addunt Marti. de Ledef. & Victoria, Deum de facto hoc feciſſe in Adæ & Eue matrimonio, Quos Deus coniunxit. Matt. 19. & etiam in coniugio Oſeæ, ac fornicæ fornicariæ.

104
Conſiſtere non poteſt. Quia conſenſus eſt de matrimonio eſſentia; matrimonium enim eſſentialiter eſt coniunctio animorum coniugum, quæ coniunctio nequit aliter intelligi niſi per conſenſum unionem. Ita aliqui D. Thomæ diſcipuli, teſte Petro de Ledef. citato, concl. 3. Sanchez lib. 1. d. 2. 6. num. 5. ſupplem. Gabr. in 4. diſt. 27. q. 1. Adria. q. 2. de matr. dicens, id eſſe indubitatum. Cornejo d. 3. de matr. dub. 1. Baſil. l. 1. c. 1. n. 4. Ochagau. tr. 2. de Sacram. qu. 8. n. 2. Leand. tr. 9. d. 6. q. 3.

105
Hoc verius exiſtimo. Quia nequit Deus conſtituere relationem in aliquod cum vero actu formalis illius abſque eius fundamento, vt paternitatem in aliquo, per quam verè pater dicatur, abſque generandi actu: ſed matrimonium eſt relatio inter coniuges, conſenſus autem eſt fundamentum: Ergo implicat matrimonium eſſe abſque proprio conſenſu. Certè primam ſententiã probabilẽ ſatis eſſe reor. Quod autem additur à Petro de Ledef. & Victoria minimè verum iudico. Quia ad ſuavem Dei providentiã ſpectabat, nè matrimonium primum, quod aliorum norma & exemplar erat, abſque proprio coniugum conſenſu conſiſteret.

DVBIVM LII.

An conſenſus ad eſſentiam veri matrimonij requiſitus debeat, explicite in copulam ferri.

106
Debet explicite ferri in carnalem copulam. Quia copula eſt pars integralis Sacramenti matrimonij; vnde nullatenus perficitur, donec conſumatur. Sic Medina l. 5. de contin. Sacram. bon. c. 6. & 70. Bellarm. l. 1. de matr. c. 5. in ſolui. ad 6. Faet Auguſtinus l. 19. com. Manich. c. 26. vbi ait, matrimonium ex hoc appellatum eſſe, quod non aliud mater nubat, quam vt mater fiat.

107
Conſenſus matrimonium conſtituens non debet neceſſario ferri explicite in copulã. Quia ſi quis contrahat animo profitendi antè conſummationem, validum matrimonium geret, vt conſtat ex Cap. Commiſſum. de ſponſal. Et quia Deipara verum matrimonium contraxit, vt cum Magiſtro in 4. diſt. 30. c. 3. omnes ſcriben-tes ſibi fatentur, & D. Tho. ex profeſſo 3. p. q. 29. a. 2. Imo Suar. 3. p. q. 28. a. 2. d. 7. ſc. 1. ait eſſe de fide. Et tamen nec implicite conſenſit in copulam, nam votum virginittis emiſerat vt late Suar. ibi. Ergo ad eſſentiam veri matrimonij non debet conſenſus explicite in copulam deferri. Itaque copula non eſt de eſſentia matrimonij, neque de eius integritate: ſed ſolum eius effectus, & operatio. Ita Sanchez l. 2. d. 28. Baſil. l. 1. c. 16. Leand. tr. 9. d. 9. queſt. 10. & omnes.

108
Certum omnino, non deberi conſenſum explicite ferri in carnalem copulam; quia hæc nõ eſt eſſentia. Eſcob. & Mend. Theol. Moral. To. III. P. II.

eſt de eſſentia matrimonij, neque de eius integritate, ſed eius effectus, & operatio: Ergo conſenſus efficiens matrimonium non fertur explicite in copulam. Locus verò Auguſtini nihil aduerſum nos probat; quia tãtum dicit id quod communiter accidit, non tamen id neceſſarium eſſe intendit.

DVBIVM LIII.

An ad eſſentiam veri matrimonij requiratur conſenſus implicitus ac virtualis in copulam ex parte contrahentium.

109
Requitur. Quia cõtractus matrimonij celebratus ſubexpreſſa conditione, ne tenetur contrahentes ſibi dubitum reddere, eſt nullus: ergo requiritur ſaltem conſenſus implicitus ac virtualis in copulam. Sic Capreol. in 4. diſt. 28. q. vii. a. 3. ad 5. Couar. p. 1. Decretal. cap. 3. §. 1. Scot. in 4. diſt. 20. queſt. Sotus Richard. & alij ibi.

Non requiritur. Quia certiffimum fere eſt, inter Deiparam & Ioſephum vere fuiſſe matrimonium, & celebratum poſt emiſſum à Virgine caſtitatis votum: Ergo non potuit eſſe cum conſenſu nec implicito in copulam ex parte contrahentium. Ita Sanch. l. 1. d. 28. n. 3. Baſil. l. 1. c. 16. Leand. tr. 9. d. 6. q. 1. & alij.

110
Profecto dupliciter intelligi poteſt, vt conſenſus implicitus in copulam deſideretur ad verum matrimonium. Primo, loquendo de conſenſu implicito quantum ex parte contractus; & hoc modo veriſſimum eſt cum deſiderari; cū enim contractus matrimonij intrinſece ordinetur ad copulam: qui explicite conſentit in illam conſequenter in hanc implicitè ex vi huiusmodi contractus conſentit. Secundo poteſt intelligi conſenſus in copulam ex parte contrahentis, & hoc pacto nõ eſt neceſſarius conſenſus implicitus in copulam: imò licet contrahens gerat intentionem non conſentendi in copulam, eſt verum matrimonium. Hinc D. Thomas in 4. diſt. 30. q. 2. a. 1. queſt. inc. 2. de Deipara conſenſu profatur: Virgo implicitè conſenſit in copulam: at copula nunquam fuit in propoſito: erat enim à Deo certificata, nunquam ſubſequi debere. En qualiter ex parte contractus ponit conſenſum implicitum in copulam, non verò ex parte contrahentis, ſed oppoſitum animum. In radice igitur & in cauſa habuit conſenſum ad copulam conſentiendo in matrimonium quod de ſe ad eam ordinatur; attamen nec abſolute, nec ſub conditione, ſi Ioſeph petiſſet, conſenſit actu expreſſe in copulam, quia ſuperuacaneus erat actus ille conditionalis, cum eſſet certa ex divina reuelatione Ioſephum minimè petiturum.

DVBIVM LIV.

An neceſſarium ſit, aliqua conſtituere bona, quibus matrimonium excuſetur.

112
Nec eſſatiū non eſt excuſare matrimonium ex triplici bono nepe ex bono fidei, Sacramenti, & bono men-

menti. Quia res ex se bona exculpatione non indiget, sed ea sola, quae indifferens est; cum enim ex se nec bona, nec mala sit, indiget aliquibus circumstantiis vestiri, ut determinetur; matrimonium autem ex se est bonum. Sic Scot. in 4. dist. 3. q. 1.

313
Necessarium
est.

Necessarium est, matrimonium excusari aliquo seu aliquibus eius bonis. Quia matrimonialis actus de se est indifferens, & ideo eget aliquo bono excusari. Ita Durand. in 4. dist. 3. q. 1. a. 1.

314
Hoc tenet
expono.

Certe quamvis status matrimonij de se sit licitus, affert tamen secum aliqua detrimenta, nempe perpetuam seruitutem, iuxta illud Apostoli 1. Cor. 7. *Alligatus es uxori, noli querere solutionem*: & in ipso matrimoniali actu tantam voluptatem, ut mentem omnino absorbeat: & nimiam placendi alteri coniugi sollicitudinem habendi liberos, illos educandi, illisque diuitia acquirendi, quam Apostolus *ibi* mentis diuisionem appellat. At seruitutis detrimentum compensatur bono Sacramenti, quod inuenitur in matrimonio, quo coniuges diligunt se, sicut Christus Dominus Ecclesiam dilexit gratiamque recipiunt, quia facilius vinculum perpetuum valeant tolerare. Obturatio illa mentis compensatur bono Proles, quae generatur, ac educatur ad diuinum obsequium: & licet non semper ea sequatur, saluatur autem semper in ipso fine intrinseco, ad quem matrimonium dirigitur. Nimia vero sollicitudo placendi coniugi &c. compensatur bono fidei, seu fidelitatis, quo coniuges sibi mutuo obligantur, ad reddendum debitum corpusque cuiusque alij negandum. Verum haec bona non adueniunt matrimonio ab extrinseco, sed sunt de matrimonij ratione; quare non indiget eis, quasi quibusdam extrinsecis, ad illud honestandum adminiculis: sed quasi causantibus in ipso extrinsece honestatem; nam bonum Proles, & fidei, id est, ut ordinetur ad prolem, ac mutuam fidem seruandam, sitque vinculum indissolubile, ex sua habet natura; & ut sit Sacramentum habet in quantum est Christo Domino ad hoc eleuatum.

DVBIUM LV.

An quando intentio contra triplex praefatum matrimonij bonum non deducitur in pactum, sed mente retinetur, illud irritet.

315
Quaestio
status expli-
co.

Non disputo, quando huiusmodi intentio in pactum deducitur, sed mente solummodo retinetur, (de illa enim quaestione alibi) praesens vero quaestio est, quando coniuges intendunt contrahere non in perpetuum, sed ad tempus, quod est excludere bonum Sacramenti, id est, vitam indiuiduam: vel intendunt non generare, nec educare prolem, sed sterilitatis venena procurare, vel negare sibi inuicem corpus, aliisque concedere, quod bono fidei aduersatur. An huiusmodi intentione matrimonium irritetur?

316

Irritat plane. Quia ad matrimonium necessarium est consensus saltem implicitus in ea,

quae sunt de eius essentiali: sed tria praefata bona sunt essentialia matrimonio saltem in suis principiis, teste D. Th. in 4. dist. 3. q. 1. a. 3. ergo excludens consensus illa per intentionem contrariam annullat matrimonium. Sic Richard. in 4. dist. 3. a. 2. q. 1. Vualdens, de Sacram. cap. 1. 31. Petr. de Soto lect. 26. de matr. Henric. l. 1. c. 1. 2. n. 7. Angel. v. Matrimonium 2. m. 2. 3.

Matrimonium non irritat. Quia ad matrimonium constituendum consensus internus & signa externa desiderantur, & neque consensus sine signis neque signa sine consensu aliquid operantur. Ergo quaecumque conditio nullo signo expressa sed sola mente retenta: nihil ad irritandum operatur. Ita Rosel. v. Matrimonium 3. num. 11. Sylvest. ibi, 4. quaest. 5. & Abbas Cap. Commissum, num. 2. de sponsal. Alexan. de Neuo ibi num. 5. Praeposit. n. 4. & aliqui Theologi penes Petr. de Ledes. de matr. q. 48. a. 2. dubi.

Ego existimo, contrahentem matrimonium debere saltem implicitè intendere bonum Sacramenti: quod quidem euenit, quando contrariam non gerit intentionem: non tamen esse opus, ut implicitè intendat alia matrimonij bona. Vnde si haberet animum etiam corde retentum aduersum Sacramenti bono, verbi gratia, si intenderet non contrahere matrimonium nisi ad tempus, non esset verum matrimonium. Quia de ratione matrimonij est, vinculum esse perpetuum. At si haberet intentionem aduersam alij duobus matrimonij bonis corde solo retentam nec in pactum deductam, valeret utique, v. g. si intenderet vitare prolem, & habitum non educere, negare debitum & adulterari. Quia ea intentio nil attinens ad contractus substantiam aufert: nam si ille velit absolute contrahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra huiusmodi bona, non obstante sua praua intentione. Mecum Sanchez l. 2. d. 19. n. 11.

DVBIUM LVI.

An Peccatum sit matrimonium contrahere ex fine vitandi fornicationem principaliter.

Peccatum veniale. Quia peruersio est, non ordinata rem ad eum finem, ad quem primario est instituta: at quia levis est abusus culpam venialem non excedit. Sic Petr. de Soto lect. 16. de matr. Magist. in 4. dist. 4. c. 4. Scot. dist. 25. q. 2. Mayron. dist. 26. quaest. 1. Sylui. in 3. part. quaest. 49. n. 6. Sanch. l. 2. d. 29. n. 21.

Nec peccatum veniale est. Quia nullo ex capite constare potest esse malum, matrimonium contrahere ob fornicationem vitandam, cum Palasius i. Cor. 1. profertur: *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, & unaqueque suum virum*. Ita Basil. l. 1. cap. 2. n. 4. Hutad. d. 4. diff. 1. 9. Diana p. 3. rr. 4. res. sol. 219. Palasius d. 2. pu. 10. n. 1. Coninch. d. 15. dub. 2. concl. 3.

Ego quidem, reor, peccatum esse veniale, matrimonium inire in ordine copulam principaliter fornicationem vitandam, si contrahentes sint tales, ut secundum communem spem possint habere

Se& II. Dubia, De Consensu recto. 79

habere prolem, & in hoc casu vera est sententia prima; quia contra rationis ordinem præponitur secundarius matrimonij finis primario. Si verò non possint iuxta communem speciem prolem generare, nulla est culpa: & in hoc casu veram secundam partem iudicis; quia quando finis primarius est impossibilis, licitum est, secundarium eligere; non enim intendi potest id quod est impossibile. Et quia alias senes generationi inepti, semper, contrahendo, delinquerent.

DVBIVM LVII.

An sit veniale piaculum, matrimonium inire ob pulchritudinem vel diuitias.

³²² *Teneatur placere.* **S**cio, Angelum verb. Matrimonium 2. num. 2. & Couarru. part. 1. Decretal. cap. 1. numer. 5. asseruisse, lethale esse peccatum; quorum sententiam nulla probabilitate niti existimo. An verò veniale piaculum sit, requiro? Veniale peccatum est. Quia inordinatio est, levis quidem, uti Sacramento ad finem ad quem non est institutum, Sic Caiet. tom. 1. Opusc. tractat. 1. 1. quest. 3. Paludan in 4. dist. 30. quest. 2. artic. 3. numer. 2. 4. D. Antonin. part. 3. tit. 1. cap. 1. §. 9. Henric. lib. 1. cap. 4. num. 2. Medi. Petr. de Soto, Petr. de Ledef. Manu. Syluest. Natar. & alij, quos affert, & sequitur Sanchez lib. 2. d. 29. num. 21. Layman. lib. 9. tract. 10. cap. 4. num. 2. & 3.

³²³ *Non sit peccatum veniale.* Veniale non est, contrahere coniugium ob pulchritudinem, vel diuitias, vel alios fines in se honestos, licet matrimonio extraneos, quavis nulla alia causa contrahendi sit. Quia cum finis in se honestus sit, non vitiat opus. Ita Sotus in 4. dist. 30. quest. 1. art. 2. concl. 3. Plaza de delitiis lib. 1. cap. 6. num. 34. Maior. dist. 26. quest. 1.

³²⁴ *Quando sit peccatum veniale non sit peccatum reprob.* Ego quidem reor, veniale esse, si contrahentes actu, vel habitu ex animi dispositione alios matrimonij fines excludant: quo ex capite primam sententiam esse veram existimo; nullum autem esse peccatum, si alios non excludant matrimonij fines. Crediderim verò sic contrahentes non habere pulchritudinem, diuitias, & reliqua huiusmodi pro fine totali matrimonij; sed solum moueri ab ipsis, tanquam à causa impulsiva, in quam expresse fertur: implicitè autem in ipsos fines operis, & contractus; in quo quidem nullam reperio inordinationem. Mecum Basil. lib. 9. cap. 21. num. 13. & Diana part. 3. tract. 4. resol. 216.

DVBIVM LVIII.

An qui ficto consensu matrimonium contraxit: Teneatur cum eadem sponsa denuò vero contrahere consensu.

³²⁵ *Non teneatur.* **D**ecepit quis feminam, simulans se verum exprimeret consensum: non tenetur cum eadem vero contrahere consensu, sed potest

ad veras transire nuptias. Quia coniugium fuit nullum ex consensu defectu. Sic Martin. de Ledef. part. 4. quest. 47. artic. 4. Hostien. D. Antonin. & Tabien. relati à Thoma Sanchez lib. 1. d. 11. num. 5. fauens quidem huic sententiae, dum ait, non teneri denuò contrahere, nisi casu, quo feminae graue aliquod damnum sequatur. Layman. lib. 9. tractat. 10. part. 2. cap. 6. Villalob. tractat. 13. diff. 8. num. 2. Hurtad. d. 3. diff. 9. Probabilem esse hanc sententiam fatentur Victor. num. 252. & Diana part. 3. tract. 4. resol. 247.

³²⁶ *Teneatur placere.* Tenetur quidem denuò cum eadem contrahere vero consensu. Quia ex opposita sententia latissima viris sceleratis via ad decipiendas feminas aperitur. Ita Petr. de Ledef. quest. 45. art. 4. dub. 1. Basil. lib. 2. cap. 5. Petr. Soto lect. 3. de matrim. Sotus in 4. dist. 27. q. 1. Leand. tr. 9. d. 6. q. 18.

³²⁷ *Hoc mihi certum.* Existimo ad id teneri ex fidelitate, imò & ex iustitia, ac ratione damni, etiam si sponsam non cognouerit sintque disparis conditionis: nec posse absolui donec verè contrahat. Quod verum esse reor, etiam si decepta non sit virgo, dummodò ipsa non se Virginem esse finxerit. Undè oppositam sententiam parum habere probabilitatis iudico.

DVBIVM LIX.

An signa externa consensus interni expressina sint, de essentia ipsius contractus matrimonij.

³²⁸ *Non nihil suppono.* **Q**uidquid Vicleph (quem latè impugnauit Vbalden. de Sacrament. cap. 132.) dicat, certum est inter Catholicos, non satis esse consensum internum, sed oportere verbis, vel signis exponi. Quia si consideretur matrimonium, ut est contractus, cum celebretur inter homines interiora cordis ignorantes, petit signo externo internum aperiri consensum; si autem ut est Sacramentum, de ratione Sacramenti est, esse signum sensibile. Quæsierim itaque, an externa signa solum se habeant ad constituendum matrimonium tanquam conditio sine qua non, quasi per illa innotescant mutui consensus, & ità si eos Deus contrahentibus reuelaret, esset matrimonium sine aliquo signo externo?

³²⁹ *Non sunt externa signa de matrimonio nisi essentia.* Eset matrimonium. Quia quando contrahitur inter absentes per procuratorem expressio consensuum absentium facta per ipsum, est tantum conditio sine qua non; per eam enim innotescit voluntas absentium: Ergo similiter quando contrahitur inter præsentem, expressio consensuum erit conditio sine qua non, ut utrique constet mutua voluntas, & subindè constante per Dei reuelationem, erit matrimonium. Sic Maioris in 4. dist. 26. quest. 1. ad 3. & Veracr. part. 1. spec. artic. 3. probabile esse affirmat.

³³⁰ *Sunt de essentia matrimonij.* Matrimonium non erit, vel Deo reuelante utrique mutuos consensus, Quia in matrimonio est exterior corporum traditio: sed hæc fieri nõ potest per actus internos: ergo. Minorem probò, quia votum internum non est traditio nec professio, non ob aliud, nisi quia ad perfe-

Etiam traditionem requiritur perfectus actus humanus constans interno, ac externo consensu. Ita Sanchez lib. 2. d. 30. num. 3. citans Almain. Victor. Sotum. Ledes. & alios. Basil. lib. 2. cap. 6. num. 3. Coninch d. 2. 4. dub. 8. Hurtad. d. 3. diff. 12. numer. 46. Ballae. verb. Matrimonium 3. num. 5. Palas d. 2. punct. 7. num. 1.

331
Eiusdem
mentis sum.

Cum his opinor; quia matrimonium ut est Sacramentum, necessarium, & intrinsecum est sensibile signum, ea enim est Sacramenti definitio: ergo, & ut est contractus; nam Christus Dominus non mutavit Sacramenti matrimonij, ut est contractus naturam, sed ad Sacramenti esse eleuauit.

DVBIVM LX.

An ad consensum matrimonialem exprimendum sint necessaria verba: & sufficiant signa in potentibus loqui.

332
Non sufficientia
signa, sed ne-
cessaria sunt
verba.

Non sufficientia signa, sed necessaria sunt verba. Quia nullum Sacramentum confertur absque verbis potest. Sic absolute Canus, Esti. Caiet. & alij, quos refert Leand. tract. 9. d. 2. quest. 15. In potentibus autem loqui necessaria esse verba, probatur. Quia licet stando iuri naturali, validum esset matrimonium hoc, sicut est validum in mutis: at iure Ecclesiastico est irritum. Cap. Tua, de sponsal. ibi: Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum consensum: sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia: nam surdi, & muti possunt contrahere sine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cum intelligunt, minime consentire. Vbi pondero, verba esse necessaria, quoad Ecclesiam, id est, iure Ecclesiastico. At quod necessarium est, formam importat: si ergo textus requirit verba pro forma, quamvis signa verbis aequipollent, non sufficiunt, quia forma per aequipollens impleri non potest. Sic Richard. in 4. dist. 27. art. 1. q. 7. & plerumque viginti Doctores, quos refert Sanchez lib. 2. d. 31. num. 2.

333
Signa sufficiunt.

In quolibet contrahente signa sufficiunt, nec necessaria sunt verba. Quia Christus Dominus noluit materiam, & formam huius Sacramenti magis determinare, quam ad rationem contractus esset necessarium: id enim satis erat ad huius Sacramenti significationem: sed ad rationem contractus satis est, ut mutua contrahentium voluntas signis manifestetur: ergo. Ita D. Thom. in 4. dist. 27. quest. 1. artic. 2. Sanchez lib. 2. d. 31. citans viginti quinque Doctores Theologos, & plerumque quadraginta Iurisprudentes. Vasq. d. 3. de matrimon. cap. 7. Gutier. cap. 46. num. 10. Coninch d. 2. 4. dub. 8. Pontius libr. 2. cap. 7. numer. 5. Hurtad. d. 3. diff. 9.

334
Non esse ne-
cessaria ver-
ba, existimo.

Existimo, haud esse necessaria verba in matrimonio, vel iure naturali, aut ex ipsius contractus natura, cum hic non repugnet per nutus, signa, vel Epistolam fieri; nec ex Christi institutione; cum nihil circa contractus naturam innouerit; nec ex iure Ecclesiastico: cum nulum extet, quod verba praescribat. Nam textus pro prima sententia allatus potius secundam

confirmare videtur: consultus enim ibi Pontifex, an verba sint necessaria ad matrimonium? Respondet, solum legitimum requiri consensum: & non intelligit de consensu interno, (ut vidimus praecedenti Dubio. Sed de consensu explicito, vel signis. Quod manifeste probatur ex particula, Nam & mutus, assignans enim ibi rationem ad comprobandum solum consensum satis esse, sic ait: Nam & mutus sine verbis potest contrahere. Si enim non intellexisset, solum consensum verbis, vel signis explicitum sufficere, illa particula non bene praecedentibus correponderet, nulliusque rei rationem redderet. Nec obstat, Pontificem addidisse, verba esse necessaria quoad Ecclesiam; quia non credendum est statim Pontificem se correxisse, iuxta l. Nam ad ea, ff. de condit. & demonstrat. eo vel maxime, quia non dixit absolute, esse necessaria verba; sed quoad Ecclesiam, hoc est, quoad faciliorem probationem in externo Ecclesiae foro.

DVBIVM LXI.

An Matrimonium solis nutibus contrahatur sit Sacramentum?

Sacramentum non est. Quia Florentinum in decreto de Sacrament. docet, omnia Sacramenta constare rebus, & verbis. Et quia alias absolutio, & Baptismus possent solis signis celebrari. Sic D. Thom. in 4. dist. 1. quest. 1. art. 3. argum. 5. iuncta solutione. Scot. in 4. dist. 26. q. vni. liter. L. Cano. lib. 8. de locis capite 5. ad 3.

Est Sacramentum. Quia omne matrimonium fidelium si verum est, Sacramentum esse debet. Ita Sanchez lib. 2. d. 11. num. 27. num. 8. Henric. lib. 1. cap. 1. num. 6. lit. N. dicens esse commune omnium Theologorum, & Iurisprutorum. Manuel tom. 1. cap. 2. 6. num. 5.

Hoc prorsus tenendum, & adducta in contrarium virgine non iudico; quia Florentinum intelligit constare omnia Sacramenta verbis, vel aliquo gerenti vicem verborum, ut sunt signa in matrimonio: unde ipsummet Concilium loquens de matrimonio, dixit, regulariter verbis constare, ad innuendum, non semper verba requiri. Nec est simile de aliis Sacramentis, quia matrimonium est contractus, de cuius natura est, ut valeat etiam nutibus celebrari.

DVBIVM LXII.

An verba in matrimonio sint de praecepti necessitate.

Sunt quidem. Quia hoc praeceptum statuitur Cap. Si inter, de sponsal. & Cap. Licet, de sponsal. duorum, ibi: Si inter virum, & uxorem legitimus consensus interfuerit, ita quod unus alterum verbis consuetis recipiat. Sic Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 2. concl. 1. Mann. tom. 1. sum. cap. 216. num. 5. Henric. lib. 1. cap. 2. num. 6. docens aliquomodo esse de Ecclesiae praecepto, faceret tamen solum veniale esse signis contrahere. Petr. de Ledes. idem faceret, (quia res est leuis) concl. 3. De

Secl. II. Dubia De Consensu recto. 81

De precepto non sunt. Quia testes citati id non probant; solum enim narrant factum, & ex implicature loquuntur. Itā Præposit. *Cap. Tue, num. 6.* Sotus in 4. dist. 27. *quest. 1. art. 3. concl. 2.* Veracr. Palati. Barthol. de Ledes. quos sequitur Sanch. *lib. 2. d. 31. numer. 10.* Basil. *lib. 1. cap. 7. numer. 14.* Palaus d. 2. *punct. 7. numer. 5.*

Mihi quidem multo certius est, nullum esse circa hoc Ecclēsiæ præceptum. Fateor tamen culpam esse venialem, non exprimere verbis, sed solis signis consensum, nisi iusta causa excuset. Quia à recta ratione alienum est, in hoc gravissimo contractu non exprimere consensum commodiori modo possibili: verba autem melius, & clarius, quam signa consensum exponunt. Profecto si consensus redderetur dubius eo quod externa signa sufficienter eum non exprimerent, vnde scandalum, litēque oriri possent, mortale esset, verba non adhibere, qui loqui potest.

DVBIVM LXIII.

An necessarium sit utriusque coniugis consensum simul absque temporis intervallo præstari.

Necessarium est. Quia in aliis Sacramentis simulatas materię, ac formę requiritur: cōsensus autem verbis explicitis sunt materia & forma huius Sacramenti: ergo. Sic Speculator *titul. de sponsal. §. 1. num. 5.* Ioan. Andre. Anton. Neuo, & alij, quos refert Sanch. *lib. 2. d. 32. numer. 2.*

Non est necessarium, sed satis est, temporis intercedente mora, consensus ab utroque præstari, modo consensus prioris coniugis reuocatus non sit. Quia in omni contractu satis est consensus diuerso tempore adhiberi, *l. 1. §. 1. ff. de verborum obligation. & constat in omnibus contractibus per nuncium, literas vel procuratorem initis: Deus autem matrimonium instituens in Sacramenti esse, contractus naturam minime immutauit.* Itā D. Thom. in 4. dist. 29. *qu. vii. art. 3. quest. iunc. 1. ad 2.* Richar. *art. 1. q. 3.* Maior. *dist. 27. qu. 1.* Sotus *qu. 1. art. 3.* Henric. *lib. 1. cap. 3. num. 6.* Petr. de Ledes. *qu. 4. §. art. 3. dub. 2.* Sanchez *cit. numer. 3.* multos ex Iurisperitis memorans. Ochagau. *tractat. 12. qu. 9. num. 6.*

Hoc multo probabilius existimo videns, matrimonium per literas, vel procuratorem valide contrahi, & tamen consensus simul non præstari. Quod quidem etiam in Sacramento Pœnitentię reperio, vbi audita confessione, potest multo tempore absolutio differri.

DVBIVM LXIV.

An satis sit alterum coniugem præstare consensum, quocūque temporis spatio intercedente.

Est satis. Quia tandiū dicitur prior in consensu persistere, quādiū non reuocat. Sic

Maior. in 4. dist. 27. *qu. 1.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 80.*

Satis non est, sed requiritur simultas moralis itavt magnum intervallum inter vnus & alterius consensum non distet. Quia in aliis etiam contractibus per longi temporis lapsū hac voluntas non manet virtute, sed reuocatur, *lib. 1. §. 1. ff. de verborum obligation. ibi: Intervallum medij temporis modicum, non vitiauit obligationem; vitiaret autem, (ac si diceret) si modicum esset.* Itā Sanchez *lib. 2. d. 32. num. 6.* Sotus in 4. dist. 27. *quest. 1. art. 3.* Henric. *lib. 1. capite 3. numero 6.* Ludouic. Lopez *part. 2. instr. de matrimon. cap. 29.* Vega *lib. 3. sum. casu 75. & alij com. nuntier.*

Idem cenſeo. At si requiras, quandōnam defectu huiuscemodī moralis simultatis matrimonium non valeat? Respondeo, Sotum, & Ludouic. Lopez docuisse non esse tutum, si septennium intercedat. Henriquez quando intercedit biennium, asserit, non esse matrimonium. Barthol. a Ledes. quando intercedit annus, idem affirmat *dub. 17.* Aprius id cum Petro de Ledes. prudentis arbitrio, attentis particulis circumstantiis, reliquerim. Certē priorē sententiam veram esse iudico, dum matrimonium contrahitur per procuratorem; quia in eo quod procurator non reuocatus facit, quantumcūque tempus medium intercedat, manet virtute consensus illius, qui procuratorem constituit.

DVBIVM LXV.

An quando consensus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus, vel metu extortus: satis sit, (ut matrimonium valere incipiat) hunc denno consentire.

Non est satis, sed requiritur, vt uterque denud consentiat. Quia cum matrimonio claudicare non possit, deficiente vnus consensus, est prorsus irritum, & quasi prorsus contractum minime esset quo casu manifestum est, utriusque consensum requiri. Sic Barthol. a Ledes. *de matrimon. dub. 19.* Felin. refert Antonium, & Ancharanum *Cap. Ex parte Decani, de rescrip. num. 11. ampliat. 4.* Palaci. in 4. dist. 27. *d. 1.*

Est satis, vt ille, qui minus legitime consenserat, denud consensum exhibeat, dum alter suum non reuocavit. Quia cum consensus alterius validus de se fuerit, ac sufficiens ad matrimonium, nec reuocatus iam ex parte huius consensus nihil desideratur, solus autem deest consensus illius, qui fide vel ex metu consensit: Ergo hoc accedente, coniugium conualeſcit. Itā D. Thom. in 4. dist. 29. *quest. vii. artic. 3. quest. iunc. 2. ad 2.* D. Bonauent. *ibi. quest. iunc. 2. numer. 13.* Paludan. *quest. iunc. 1. artic. 4. numer. 23.* Richar. *artic. 2. quest. iunc. 1. D. Antonin. part. 3. titul. 1. cap. 7.* Henric. *lib. 1. cap. 10. num. 5.* Palaci. in 4. dist. 29. *d. 1.* Nauar. *sum. cap. 22. numer. 51.* Mann. *tom. 1. sum. cap. 208. num. 7.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. quest. iunc. 2. diſſo 6.* Sanchez *lib. 2. d. 32. n. 9.*

Hic

349
Idem assero.

Huiusmodi mentis; quia si fidei, vel metu consentiens nullum omnino tunc praestitisset consensum, sed spatio temporis interiecto, manente in virtute priori consensu valeret matrimonium, sed qui fidei, aut metu consensu perinde se habet, ac si non consensisset, cum is consensus nullus fuerit: ergo satis est, ut manente in virtute prioris consensu ipse solus consentiat.

DVBIVM LVI.

An ad matrimonium sufficiat consensus, quo coniux uterque annuit, falso existimans, impedimentum dirimens subesse.

350
Quaestio
statum ex-
pono.

Verfatur quaestio, quando adest error facti, iurisque scientia, quia coniuges falso credebant adesse impedimentum, & existimabant, eo stante, non posse consistere matrimonium; si enim errarent etiam in iure, omnes fatentur verum matrimonium esse; quia non deficit consensus. Verum ratio dubitandi est, quia non apparet qualiter veram intentionem ineundi matrimonium habeant, qui illud sibi impossibile esse putant.

351
Non sufficit
hic consen-
sus.

Certe hic consensus minimè sufficit, Quia voluntas non potest in impossibile ferri, ut iuris consensu qui Sacerdos non est, nequit intendere consecrare. Sic Sylvest. verb. Matrimonium 8. quaestio. 13. dicto 5. Angel. verb. Matrimonium 3. impedim. 13. num. 5. Armil. ibi. num. 44. Navar. sum. cap. 22. num. 56. Sotus in 4. dist. 37. qu. vii. art. 5. concl. 4. Vega lib. 2. sum. cap. 282. Ludou. Lopez part. 2. instr. de matrimon. capite 49. & 55.

352
Sufficit planè.

Sufficit planè, si contrahentes intendunt, quantum in ipsis est, consentire. Quia haec personae sunt re vera habiles ad contrahendum, & intendunt, quatenus possunt, contrahere: Ergo verè contrahunt. Et quia stante hoc errore, est possibilis consensus, ut constat ex Cap. 1. de sponsal. in 6. vbi dicitur, ex sponsalibus ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti nullis, oriri publicam honestatem, modo ad sit consensus: Ergo supponit textus, possibilem esse consensum cum impedimento dirimenti. Ita Rosel. verb. Impedimentum, imped. 12. Tabie. imped. 10. Conar. 4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 2. D. Antonin. part. 3. titul. 1. cap. 9. Barthol. à Ledef. de matrimon. dub. 52. concl. 3. Petr. de Ledef. quaestio. 55. art. 9. Dub. 2. Sanch. lib. 2. d. 33. num. 2. Henriq. lib. 1. cap. 11. num. 5. Manu. tom. 1. sum. cap. 233. num. 1. quamvis hic & Henriquez loquuntur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri.

353
Hanc partem
probabiliorem
reor.

Hanc partem probabiliorem reor: quia si haereticus (exempli gratia,) credat Baptismum esse rem irritoriam, nihilque valere, verè baptizat, si verè gerere intendat, quod potest, & intendit Ecclesia: unde cum errore valoris Baptismi est composibilis consensus: Ergo similiter in nostro casu, quamvis hi errent, credendo non valere matrimonium, possunt habere legitimum consensum, eumque habent, si intendunt agere quod possunt, & intendit Ecclesia,

DVBIVM LVII.

An satis sit ad matrimonium consensus, quo aliqui ex errore putantes aliquod matrimonium per ipsos contractum esse validum, denno in illud consentiant.

Satis quidem est, & nouo illo consensu conualescit matrimonium, ut si quis fidei consentit in matrimonium, & audiens à Confessario, vel viris doctis valuisse, idque credens denud consentiat. Quia hic error, nec est personae, nec conditionis, qui solum matrimonium annullat, sed est error iuris, quo hic putat se cum illa uxore esse illegitimum. Sic Tabie. verb. Matrimonium 2. quaestio. 7. numer. 8. Supplem. Gabri. in 4. dist. 29. qu. 1. art. 3. dub. 3. Victor. relect. de matrimon. part. 1. numer. 10. & Ledef. 2. part. 4. quaestio. 45. articulo. 1. asserunt, posse probabiliter disputari.

Satis non est, nec nouo illo consensu ex errore profecto conualescit matrimonium. Quia nil tam contrarium consensui, quam error, lsi per errorem, ff. de iurisdict. omni. iudic. errorque hic ad personae errorem reducitur, ut probat Sanch. lib. 2. d. 36. num. 3. Ita ipse d. 34. num. 2. Rosel. verb. Matrimon. 4. num. 4. §. 5. Angel. ibi. 2. num. 17. Sylvest. ibi. 5. quaestio. 10. Victor. relect. de matrimon. part. 1. numer. 10. Navar. sum. cap. 22. num. 76. Veracr. part. 1. specul. articulo. 29. Palaci. in 4. dist. 28. d. 1. Henriq. lib. 1. cap. 9. numer. 7.

Idem affirmo; qui huiusmodi error ad personae errorem proculdubio reducitur: putat enim coniux consentire in suam, cum re vera sua non sit. Certe (ut dixi) nihil magis contrarium consensui, quam error.

DVBIVM LVIII.

An ad ratificandum matrimonium inuvalidum ob impedimentum dirimens imperata impedi-
menti dispensatione, vel eo cessante, exigatur, viriisque coniugis consensum renouari.

Non exigitur, utriusque coniugis innouari consensum, sed sufficit ut sciens impedimentum coniux innouet. Quia antiquus consensus censetur durare, dum reuocatus non est: quia ratione Sanchez d. 32. num. 9. asseruit, fidei consentientem posse solo suo consensu matrimonium ratificare. Sic Lignado apud Praeposit. Cap. Cum in Apostolica, de sponsal. & aliqui Doctores, quos refert Sanchez lib. 2. d. 36. num. 1. profantes contrahentem ignoranter cum ferna, si post manumissionem illius in seipsam eam cognoscat affectu uxorio, prius matrimonium perficere, eo quod prior consensus in ferna perduraret: unde censent, sublato impedimento, non oportere, utriusque renouari consensum.

Exigitur, utriusque coniugis consensum innouari. Quia cum prior consensus fuerit omnino ex parte utriusque inuvalidus, eo quod super plane illegitimam, & inhabilem deciderit materiam, denud uterque renouandus est: nec durare potest consensus, qui nullus omnino fuit. Ita Sanchez. d. 35.

Sec. II. Dubia, De Consensu recto. 83

di. 35. num. 2. cum D. Thom. in 4. dist. 40. qu. uni.
art. 4. ad 6. Scot. dist. 35. qu. uni. Richard. dist. 40.
art. 1. qu. 6. Caiet. Opusc. tom. 1. tract. 12. quest. 2.
Sotus in 4. dist. 17. qu. 1. art. 3. Palat. dist. 30. qu. 1.
Henric. lib. 1. cap. 1. num. 7. Aragon. 2. 9. 33.
art. 6. concl. 3. Manu. tom. 1. sum. cap. 220. nu-
mer. 2.

Hoc tenendum omnino reor: quia cum per-
manencia existentia supponat, consensus qui
nonquam extitit, nequit permanere.

DVBIVM LIX.

An ad matrimonium inualidum ob oc-
cultum impedimentum, ratificandum
(cessante impedimento) necessum sit
ante nuptias de nullitate prioris
matrimonij certiorum facere.

¹⁶⁰ ^{Nunquam} ^{non} ^{est} ^{error} ^{conditionis}, vel perso-
nam non est error conditionis, vel perso-
nam. Certè coniux impedimenti conscius, im-
pedimento cessante, vel dispensatione obten-
ta, necessariò non debet alteri aperire, irritum
fuisse matrimonium: sed satis est, si cautè euret,
utriusque consensum renouari, verbi gratia,
diffusulanter petendo ab altero, ut pro sua
consolatione ipsum habeat in coniugem: &
ipso similiter dicente: ego quoque te in coni-
ugem recipere gestio. Probatur, quia prius
matrimonium licet inualidum, habet tamen
quandam matrimonij effigiem, & ita facilius
conualescit. Et quia, impedimento ablato sunt
hi habiles ad contrahendum: ergò cum con-
sentiant in matrimonium, illud erit legitimum.
Sic Angel. verb. *Matrimonium* 3. impedim. 4.
num. 10. Caiet. Opusc. tom. 1. tract. 12. qu. 2. & in
sum. verb. *Matrimonium*. titulus. *Contrahens* matri-
monij potest reddi ex septem capitibus vitiosus.
Sotus in 4. dist. 28. qu. 1. articulus. 2. concl. 3. casu 1.
Verac. part. 1. spec. articulus. 44. concl. 3. Ludouic.
Lopez part. 1. instrum. cap. 39. Henric. lib. 1.
cap. 3. numer. 6. Manu. tom. 1. sum. cap. 220.
num. 1.

³⁶¹ ^{Necessarium} ^{est}, ut id matrimonium con-
trahatur, coniugem impedimenti ignarum cer-
tiorum fieri de prioris matrimonij nullitate.
Quia nihil magis contrarium consensui, quam
error, si per errorem ff. de iurisdic. omni. iudic.
& l. Nihil consensui ff. de regulis iuris. Sed hic ex
errore, quo putat, hanc esse suam, in illam con-
sentit: Ergò verè non consentit. Et quia igno-
rantia causa est inuoluntarij, etiam si non sit
error persone, ut si credam me dare decem,
vel pauperi, cum tamen dem viginti, & diuiti:
& ita in his casibus dominij translatio impe-
diatur: Ergò similiter in nostro cum hic nouus
consensus ex ignorantia procedat. Ità Richar-
dus in 4. dist. 40. art. 1. questio. 6. Supplem. Gabriel.
dist. 35. questio. 1. articulus. 1. concl. 3. Syluest. verb.
Matrimonium 8. questio. 2. disto 2. Tabie. verb.
Impedimentum, impedim. 1. questio. 12. num. 13.
Sanch. lib. 1. d. 36. num. 3. plures ex Iurisperitis,
ac Theologis afferens.

³⁶² ^{Ego} ^{quidem} ^{multo} ^{probabiliorum} ^{hanc}
sententiam esse reor, quam adhuc confirmo;

Quia inualidè professus, vel voto inualido illi-
gatus, nihil agit, si ex errore putans, professio-
nem, ac votum valere, denuò profiteatur, aut
vocate nec sponsalia inualida ratificantur mu-
tua habitatione, nisi addit scientia eorum nul-
litate, (vt docet Sanchez lib. 1. d. 16. numer. 7.)
Quorum ea est ratio quòd error, quo ille pu-
tat, priorem actum valuisse, posteriore con-
sensum inuoluntarium reddit ex eo manan-
tem: Ergò à fortiori idem error annullabit ma-
trimonium, quod summam expetit libertatem
Cap. Cum locum de sponsal.

DVBIVM LX.

An Matrimonium coram Parocho, ac
testibus initum inualidum fuit ob oc-
cultum impedimentum, impedimento
ablato, iterum sit coram Parocho, ac
testibus celebrandum mutui consensus
expressione.

³⁶³ ^{Iterum} ^{coram} ^{Parocho}, & testibus cele-
brandum est. Quia prius fuit nullum: Ergò
periniè celebrandum est coram Parocho, ac
testibus, ac si nunquam fuisset initum. Triden-
tinum enim exigit pro forma præsentiam Pa-
rochi, & testium: Igitur ea requiritur, quòd
denuò coniugium celebratur, cum tunc verè
contractus fiat. Sic Nauar. lib. 4. consil. titulus. 1. de
sponsal. consil. 11. Gutier. l. 1. q. 99. Canonic. cap. 18.
num. 7. & 8. Palac. in 4. dist. 27. questio. 1. Barth.
à Ledes. dub. 17. de matrimo. & alij.

³⁶⁴ ^{Non} ^{est} ^{necessarium}, ut iterum coram Parocho, ac te-
stibus iterum celebrari: sed satis est, si contra-
hentes inter se ipsos solos exprimant, seu in-
nouent consensus. Quia ex procmio colligitur
legislatorum intentio, & totius decreti ratio,
vt docet Tiraque. tract. de cessante causa, limitari. i. sum.
num. 65. Sed id Tridentini decretum in pro-
cmio loquitur de clandestinis matrimonijs, quæ
semper Ecclesia prohibuit: matrimonium au-
tem semel publicè contractum inualidè propter
occultum impedimentum, & eo sublato
clàm celebratum, nunquam fuit clandestinum,
nec ab Ecclesia prohibitum: ad id enim præ-
cesserat publicitas, quam Ecclesia poscit: Ergò
huiusmodi matrimonium minimè à Tridenti-
no irritatur. Ità Sanch. lib. 2. d. 37. numer. 3.
Nauar. lib. 4. consil. titulus. 1. de sponsal. consil. 14. &
in sum. cap. 22. num. 70. Henric. lib. 1. cap. 3. nu-
mer. 6. & l. 1. docet, id tenuisse consules Epif-
copos Couar. Guerre. & Blanco, qui Concilio
interfuerunt: Palac. in 4. dist. 30. d. i. Petr. de Ledes.
de matrimo. questio. 45. artic. 5. dub. penultim.
asserens sic Cardinales declarasse.

³⁶⁵ ^{His} ^{hæreo} ^{Doctoribus}, ratur rationem fi-
nalem Tridentini sess. 24. cap. 1. statuentis, vt
matrimonium coram Parocho, ac testibus cele-
braretur, eam fuisse, (vt constat ex eius pro-
cmio,) vt vitentur graua peccata ex clandesti-
nis nuptiis conurgentia, maximè eorum, qui
clàm cum vna contrahunt, eaque relicta, aliud
publicum matrimonium ineunt, cui incommo-
do nequibat Ecclesia moderi, cum ipsi de prio-
ri coniugio minimè constaret: sed hæc ratio
non se extendit ad casum nostrum, cum prius
matri

COBAR
of Mori
MA. IV
E. IV

matrimonium inualidum in foro Ecclesiæ validum, & publicum fuerit, (eius enim nullitas, & impedimentum occulta sunt,) & subinde si aliud matrimonium inire vellent, impedirentur ab Ecclesiâ credenti, matrimonium illud publicum fuisse validum: Ergo Tridentini decretum nunquam hunc casum comprehendit. Igitur necessarium non est, rursus coram Parocho, & testibus mutuum consensum explicari.

DVBIVM LXI.

An coniux impedimenti conscius, excusetur à culpa, reddendo debitum, ad maiora damna vitanda.

³⁶⁶ *Excusatur à culpa reddendo.* Coniux impedimenti occulti conscius potest ne debitum reddere, dum ab Ecclesiâ compellitur per excommunicationem, vel mortem sibi timeret, ni reddat? Certè ei coniungi reddere licet, à culpâque ob Ecclesiæ præceptum excusatur. Quia licet re vera matrimonium non sit, ex parte tamen alterius matrimonium est, & copula licita, excusante eum ignorantia inuincibili, & ius petendi habet; ergo alter reddens debitum, non consentit in opus peccati, sed iniustitiæ. Sic Magist. in 4. dist. 38. Hugo Victor. de Sacrament. part. 11. cap. 6. & aliqui recentiores apud Medinam C. de restitut. qu. 19. Gregor. Lopez libr. 2. titul. 3. part. 4. & alij.

³⁶⁷ *A culpa non excusatur.* Minimè à culpa excusatur reddendo debitum. Quia in Cap. Inquisitioni, de sent. excomm. id apertè præscribitur. Credimus respondendum, virum alteri coniux pro certo sciat impedimentum coniungi, propter quod sine mortali non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiâ probare non possit. An non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. Et quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti ad cauendum maius; peccatum enim nihil aliud est, quam id, quod non licet. Nec valet dicere, desinere esse peccatum in tali euentu; quia licet hoc verum sit de peccatis, quæ talia sunt quia prohibita: at de peccatis, quæ suapte natura talia sunt, & intrinsecè mala, vt est fornicatio hoc dici nequit. Ità D. Thom. in 4. dist. 17. question. 1. artic. 2. question. 4. D. Bonavent. dist. 38. Durand. inibi. in exposit. lit. Paludan. dist. 36. question. 2. artic. 2. num. 15. Conar. Cordu. Nauar. Ioan. Andr. Rosel. & plures alij, quos refert, & sequitur Sanch. l. 2. d. 39. num. 5.

³⁶⁸ *Hanc teneo partem illam falsam reor.* Hanc firmiter teneo sententiam, primam rationis falsissimam. Inde namque sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, scilicet præcipiente Superiore, vel ad vitandum vitæ, vel famæ periculum: quod sane videtur erroneum, cum sit intrinsecè mala. Sequelam probò, quia fornicatio est accessus ad non suam: sed coniux impedimenti conscius certo scit non esse suam, ad quam accedit: ergo certo scit, se fornicari. Si ergo accedere licet reddendo debitum, licebit subinde eo in casu fornicari. Hinc moneo, pri-

mam sententiam non solum falsissimam esse, verum & in fide valde periculosam.

DVBIVM LXII.

An coniux impedimenti conscius si ab Ecclesiâ excommunicetur, quia debitum negat sit verè excommunicatus.

³⁶⁹ *Non est.* Verè excommunicatus est. Quia Cap. Literas, de restitut. spoliarum ad asseritur: cum enim dixisset textus, per censuras compellendum esse, dum probat impedimentum, ait: Donec probationes offerat preparatas, & tunc absolutione petita, secundum formam Ecclesiæ absoluetur. Ergo verè excommunicationem incurrit, aliàs frustra petenda esset absolutio. Sic Abul. ad Cap. 19. Matthe. question. 72. Paludan. in 4. dist. 27. q. 2. num. 37.

³⁷⁰ *Non est.* Non est verè excommunicatus. Quia excommunicatio minime incurritur nisi ob inobedientiam lethalem, quæ priorius abest in hoc casu. Ità Victor. in sum. de matrimon. num. 262. Ledel. 2. part. 4. question. 48. artic. 2. Sanch. l. 2. d. 39. num. 9.

³⁸¹ *Hoc mihi certum.* Hoc certum reor, sciens, Caput Literas, non obitare; exigit enim absolutionem pro foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat.

DVBIVM LXIII.

An Matrimonio bona fide utriusque coniugis inito, alter postea dubitat de eius valore: possit petere, ac reddere.

³⁷² *Non est.* Quando scrupulus est ex leui, ac temeraria credulitate ortus, poterit deposito scrupulo consilio sui Pastoris petere, & reddere: Habebitur expresse Cap. Inquisitioni, de sent. excomm. ubi Gloss. verb. Leui, inquit: Et quia auditur à leuibus, quibus credere non tenebatur. Difficultas ergo est, an licitum sit deponere dubium speculationum non leui ex temeritate ortum, nec practice dubitare ratione possessionis, quæ est pro matrimonio, & ita petere, & reddere debitum?

³⁷³ *Non est.* Certe nec petere, nec reddere licet. Quia agere contra conscientiam dubiam, illicitum est. Sic Scot. in 4. dist. 30. question. 1. Alciator. part. 3. sum. tractat. ultim. cap. 2. Adrian. 4. de restitut. qu. de præscript. §. Instabit. Petr. de Soto lect. 2. de matrimon. Brunel. de sponsal. concl. 34. num. 8.

³⁷⁴ *Licet reor & reddere.* Licet quidem reddere, & petere. Quia id videtur definire Pius V. in quodam motu proprio relato à Veracruz part. 3. specul. argum. 18. Fuit enim Pontifici propositum multis Indos fidem suscipientes mansisse adhuc cum vxore vltima nondum certos de prioris obitu, nec eam invenire potuisse: & definit Pontifex, eos in matrimonio cum vltima, quæ fidem suscepit, mansuros esse: & posse petere, ac reddere. Ergo cum dubius

Secl. II. Dubia De Consensu Recto. 85

dubius est matrimonij valor, utrumque licet. Ita Ledel. 1. part. 4. qu. 8. art. 4. dub. 6. Angles Floribus, part. 1. de matrim. qu. 1. de impedim. Ord. art. 1. dub. 5. & 6. Vega. libr. 4. sum. casu 74. & alij.

³⁷⁵ Ego quidem utramque sententiam parum, ant nihil probabiliter continere reor. Vnde dixerim, ante diligentiam adhibitam ad assequendam veritatem teneri coniugem dubitantem reddere, non tamen posse petere: ea tamen sufficienter adhibita posse reddere, ac petere. Prior pars probatur, quia dubitans, an res sit sua, quamvis retinere possit, non tamen potest ea uti, donec inuestiget veritatem: Ergo non potest petere debitum coniugis dubitans, quod est matrimonio uti, donec diligentiam adhibeat. Partem aliam ostendo, quia possessor bonae fidei si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examine, nequit dubium vincere: potest non tantum rem detinere, sed illa etiam uti. Ergo coniugis dubitans, si praemisit sufficientem examen, poterit uti matrimonij iure petendo, & reddendo.

DVBIVM LXIV.

An cum uterque coniugis de valore matrimonij bona fide iniuri dubitat, uterque licite reddere possit.

³⁷⁶ Constat, neutrum posse petere ante praemissum debitum examen, postea autem, manente eodem dubio, posse. Quasi enim autem, an casu, quo alteruter illicite petat, teneatur alter, vel possit ei reddere: Potest quidem, & tenetur. Quia in dubio melior est possidentis conditio: uterque vero in hoc dubio possidet. Sic Cordus in sum. qu. 4. §. punct. 3. Henricus lib. 1. cap. 6. num. 5. lit. T. referens Victoriam, & Canum huius fuisse sententiam. Barthol. a Ledel. de matrim. dub. 20. concl. 1. Ludovic. Lopez part. 1. infruct. cap. 197. Petrus de Ledel. de matrim. q. 45. artic. 1.

³⁷⁷ Cum uterque coniugis de valore matrimonij bona fide contracti dubitat illicite alteri petenti, nec tenetur, nec potest alter reddere, dum ad dubium vincendum, sufficiens non est adhibita diligentia. Quia possessio in dubio non confert ius utendi ergo coniugis tunc petens, petit id, ad quod nullum ius habet, & ad quod possessio non suffragatur: Ergo alter nequit reddere. Ita Sanchez lib. 2. d. 4. tit. num. 55. & alij.

³⁷⁸ Idem sentio, quia tota ratio ob quam coniugis tenetur reddere debitum petenti coniugi est, quia alter petit debitum sibi ratione possessionis, ne periculo iniustitiae debitum abnegando exponatur. Cum ergo in hoc casu non petat sibi debitum, nec fauat possessio, & negando nulla iniustitia fiat, & ex altera parte, reddendo sit periculum incontinentiae: tenetur non reddere ante diligentiam adhibitam. Verum diligentiam praemissa, potest uterque petere, ac reddere; quia iam possessio ius ad omnem usum infert.

Esco. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

DVBIVM LXV.

An cum alter coniugis mala fide contraxit dubius (verbi gratia,) de prioris coniugis obitu, licet petere, ac reddere possit.

³⁷⁹ Non potest petere, nec reddere. Quia possessio mala fide incepta non suffragatur, unde claudicat matrimonium ex parte habentis malam fidem: Ergo nec ipse, nec alter bonae fidei possessor potest petere: & ita si possidens bona fide petat, cum non postulet sibi debitum, nequit alter reddere. Sic Sornus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3. Ludovic. Lopez part. 2. Infruct. de matrim. cap. 36. Vega lib. 3. sum. casu 155. Barthol. a Ledel. de matrim. dub. 20. Quia adiciunt eas nuptias esse irritandas.

³⁸⁰ Petere fateor non posse, sed potest quidem, & tenetur reddere. Quia cum alter bona fide possideat, non debet iure suo spoliari ob malam alterius fidem, dum non constat matrimonium fuisse nullum. Sicut in praescriptione mala fides prioris possidentis non nocet ei, qui bona fide possidet. Ita Rosel. verb. Impedimentum, imped. 12. num. 1. Sylvest. verb. Matrimonium 4. qu. 9. Nauar. sum. cap. 2. num. 77. Verac. part. 3. specul. art. 18. concl. 6. Cordus lib. 3. questionarius, quest. 8. fol. mihi 183. Henricus lib. 1. cap. 6. num. 5. lit. S. Palac. in 4. dist. 27. d. 3. Sanchez libr. 2. d. 4. numer. 2.

³⁸¹ Petere non posse, sed reddere teneri affirmo. Utramque partem probo ex Cap. Dominus, de secundis nuptiis, ubi expresse fit sermo de coniuge, qui nondum de prioris obitu certus, contraxit: & definitur non posse petere, ac teneri reddere, ibi: Sane super matrimoniis, quae quidam ex vobis contraxerunt, nondum habita obuentis coniugis certitudine: respondemus, ut nullus a modo ad secundas nuptias migrare praesumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit coniux. Si vero aliquis hoc non servavit, & de morte prioris coniugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei, quae sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen noverit nullatenus exigendum.

DVBIVM LXVI.

An si contrahens mala fide, petat: alter teneatur reddere.

³⁸² Tenetur quidem. Quia sicut tenetur coniugis reddere alteri contra votum petenti, ex communi sententia: ita & ei, qui mala fide contraxit. Sic Henriquez l. 12. capite 6. numero 5. & litter. T, referens Victoriam, & Canum, Barthol. de Ledel. dub. 20. concl. 1.

³⁸³ Non tenetur. Quia teneri reddere alteri dubitanti de valore matrimonij, oritur ex possessione petentis, & iure iustitiae ad exigendum: sed hic utrumque deest, possessio enim dubia fide incepta nil proflus suffragatur.

COBAR
of Mori
III. IV
IV

suffragatur: & ita nullum ius exigendi concedit. Quod haud obscure innuitur illis verbis *Cap. Dominus, Debitum a se nouerit nullatenus exigendum*. Ita Sanch. lib. 2. d. 42. num. 3.

384 Idem assero, nec simile iudico de coniuge contra votum petenti, habet enim possessionem, ac ius iustitiae ad exigendum: & tantum reus est Religionis voti petendo, ut qui petit rem suam ad ea abutendum.

DVBIVM LXVII.

An cum coniux uterque mala fide contraxit, dubius (verbi gratia,) de prioris coniugis obitu; uterque teneatur, reddere postulanti.

385 Vterque teneatur. Quia contrahens dubia fide teneatur reddere, maxime si alter coniux ignoret: Ergo etsi ambo habeant dubiam fidem, tenebuntur. Sic Syluest. verb. *Matrimonium* 4. qu. 9. dicto 3. Barthol. de Ledef. de matr. dub. 20. concl. 1. asserens, neutrum posse petere, teneri autem reddere.

386 Neuter teneatur. Neuter potest petere, nec reddere. Quia neutri possessio mala fide incepta suffragatur. Ita Veracr. p. 3. specul. art. 13. Angles p. 1. de matrim. qu. 11. de impedim. Ord. art. 3. dub. 4. Henric. l. ii. c. 11. n. 5. & c. 15. n. 13. & l. 12. c. 6. n. 5. Sanch. l. 2. d. 42. num. 3. & 8.

387 Idem scilicet. Scio, addidisse Henriquez cap. 11. num. 5. hos non posse reddere nisi causa subfit, ut id dubium practice deponant, & probabilis reputent, matrimonium valere. Ego autem crediderim, satis esse, si arbitrio prudentis rationes ita probabiles sint ad persuadendum, matrimonium valere, ut probabilem opinionem efficiant, quamvis probabilis sit, matrimonium non valere; quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti, iuxta veriorum opinionem: quare, sententia probabili valoris matrimonij existente, uterque coniux petere, ac reddere potest.

DVBIVM LXVIII.

An quando impedimentum proprio consensu amoueri potest, ut est seruitus ignorata, dubitans de valore matrimonij a se bona fide contracti (nam dubitat de alterius seruitute) teneatur.

388 Nonnulla suppono. Licet quidem huic dubitanti petere, & reddere animo ratificandi praecedens matrimonium inualidum; quia potest denuo contrahere, & ratum habere, si impedimentum seruitutis sit occultum: si vero impedimentum esset publicum, vel lis mota esset, ita ut in foro externo probari posset: nihil conferret accedere ad coniugem animo ratificandi: cum oporteat, ut validum efficiatur matrimonium, post Tidentium coram Parocho, & testibus celebrari. Constat ergo difficultas, quando deest animus ratificandi matrimonium accessu illo, aut non potest ratificari.

Non tenetur hic reddere. Quia nullum est medium inter accessum animo fornicario, aut maritali: & ita si potest accedere, debet maritali animo, ne alias fornicetur. Ad hoc autem non tenetur, pararet enim sibi maximum praedictum, cum haberet ratum matrimonium cum ancilla initum, atque in eo perleuerare cogetur; quod damnum subire non tenetur, ut in dubio tueatur alterius coniugis possessionem; quia in materia iustitiae, cum est par utriusque causa, non tenetur aliquis cum proprio damno alterius damnum vitare: Sic D. Thom. in 4. dist. 36. in expof. lit. D. Bonavent. ibid. Richard. art. 1. qu. 1. Paludan. qu. 1. art. 1. concl. 3. nu. 9. Supplem. Gabr. q. 1. art. 1. dub. 1. Henric. lib. 1. cap. 10. n. 5. & cap. 15. num. 14. & l. 12. cap. 6. num. 7. Vega. lib. 2. sum. casu 401.

Tenetur reddere. Quia si potest licite, & absque suo damno reddere, omnes asserunt teneri iuxta *Cap. Dominus, de secundis nuptiis*, cum alter coniux in possessione sit, & in hoc dubio eius sit melior conditio: sed potest licite, & absque ullo damno reddere: ergo tenetur. Probo minorem, quod possit licite, quia potest reddere, nec animo fornicario, nec maritali, ut denuo velit reualidare illud matrimonium: sed animo maritali, ut conferret alterum coniugem in sua possessione, & reddat ei debitum, cum existimare debeat, alterum in hoc dubio bona fide possidere, & sic non esse priuatum iure petendi. Quod autem sibi non praedictet, ostendo: quia cum detur accessus animo non ratificandi prius matrimonium, sique licitus, non potest praesumi eo accessu matrimonium esse ratificatum. Ita D. Antonin. part. 3. tracl. 1. c. 1. §. 1. Adrian. 4. de sponsal. dub. 13. Ledef. 2. part. 4. quaelion. 54. articul. 4. Cordub. lib. 3. quaelionar. qu. 8. Palac. in 4. dist. 30. d. 1. Petr. de Ledef. de matrim. quaelion. 45. art. 1. dub. 1. Sanchez lib. 2. d. 45. numer. 8.

Scio dissidium esse inter huius sententiae Auctores, an teneatur hic reddere debitum, quamvis Ecclesiae praepcepto non constringatur? At quamvis negans sententia probabilis sit, affirmantem probabiliorem reor, nempe coniugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam Indice non praecipiente, nec sibi praedictum inferre. Addiderim, si adhibita diligentia sufficienti, nequeat vincere dubium, posse vtendo sua possessione etiam petere, nec in hoc sibi praedictum parare, quin possit, seruitute detecta, ab illo matrimonio recedere, cum fuerit inualidum, nec illa copula ratificatum. Posset tamen coniux tutissime amplecti priorem sententiam probabilem, & nolle reddere, etiam mandante Indice: quia forte Index erit prima sententiae, & coget postea cum ea manere.

DVBIVM LXIX.

An si coniux, qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opineatur, matrimonium esse nullum: teneatur reddere debitum.

Non tenetur, imò non potest reddere. Quia huic non suffragatur possessio, nam solus in causa

Sectio II. Dubia, De Consensu recto. 87

causa pari praevaleret possidentis conditio, Reg. In pari, de regulis iuris in 6. Hic autem non est par causa, cum habeat assensum opinatum, non esse matrimonium. Profecto dum aliquis opinatur, rem, quam bona fide cepit possidere illam non potest: Ergo dum opinatur non esse matrimonium, non potest uti possessione. Sic D. Antonin. par. 3. tit. 1. cap. 9. Sylvest. 2. Matrimonium 4. qu. 9. dicto 3. Manuel. tom. 1. sum. cap. 243. numer. 6. Sotus in 4. dist. 27. quest. 1. artic. 3.

Non solum potest, sed tenetur reddere, non obitante ea nullitatis matrimonij opinione. Quia ut possim alium sua possessione spoliare, oportet, me certum esse, rem non esse suam. Certè licet huic opinanti non suffragatur, sua possessio, ut ea petendo utatur, cum tamen alter bona fide possideat; iuuabitur utique possessione illa, ut exigere possit, & teneatur alter ei reddere. Ita D. Thom. in 4. dist. 41. quest. vni. art. 5. quest. iunc. 1. ad 3. Paludan. cist. 36. qu. 2. art. 2. num. 4. Angel. verb. Matrimonium 3. impedim. 4. num. 8. Rosel. verb. Im. edimentum, impedim. 17. & imped. 12. num. 1. Sotus lib. 5. de iust. cap. 5. artic. vltim. Ledesma 2. Nauar. Petr. de Ledes. Corduba, & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 2. d. 44. numer. 3.

Petere non posse reor, quia dubitanti suffragatur possessio, non autem fauet habenti assensum opinatum: tenetur tamen reddere, non obitante opinione nullitatis matrimonij donec ita certus sit, ut parum dubij remaneat. Vnde D. August. l. de fide, & operib. & refertur in Cap. si virgo 34. quest. 2. ibi: Si virgo nupserit, nesciens viro alieno, si semper nesciat, nunquam ex hoc adultera erit: si autem sciat, iam ex hoc adultera esse incipit. Vbi pondero, non dixisse, si opinatur, sed si sciat. Quem textum explicans Sylvest. prescript. 1. qu. 3. dicto 3. ait, sumi illic scientiam pro certitudine.

DVBIUM LXX.

An si ante matrimonium alter coniux protestetur, se nolle per quacumque verba postea à se dicta matrimonium inire. Huiusmodi protestatio sit sufficiens dissensus indicium.

Sufficiens indicium est. Quia huiusmodi protestatio planè indicat, sequentem in contractu consensum, fictum existere: sed sine vero consensu matrimonium constare nequit: Ergo est sufficiens dissensus indicium. Sic Ioan. Andre. Calderin. Anton. Gabriel. quos citat Sanchez lib. 2. d. 43. numer. 17. Petr. de Ledes. de matrim. quest. ion. 45. artic. 4. Manu. tom. 1. sum. cap. 243. numer. 6.

Non sufficit ea protestatio. Quia praesumitur, ab ea recessum esse, inito postmodum matrimonio. Ita Tabie. verb. Matrimonium 2. qu. 7. num. 8. Nauar. sum. cap. 21. num. 78. Gloss. Cap. Tua, de sponsal. verb. Mulierem. Guillem. quem refert, ac sequitur D. Antonin. par. 3. tit. 1. cap. 19. §. 1.

Sub distinctione quaestioni respondeo. Si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, ac con- E scob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

sentiente, valet, & per eam recessum videtur à consensu sequenti, nec praesumetur matrimonium. Quia cum alter consensit, videtur cedere iuri suo, & nolle matrimonium contrahere. At si fiat, altero ignorante, aut si sciuit, dissensit protestationi: nihil prodest, sed persequentem consensum videtur ab ea recessum. Quia matrimonium est contractus ex duorum voluntate pendens, id autem generale est in omni contractu huiusmodi, ut protestatio alterius nihil iouet, nisi altero sciente, ac consentiente facta sit, l. finali, §. Item si praedixit, cum Glossa ff. nauta.

DVBIUM LXXI.

An vnus testis affirmans coniugis mortem, sufficiat, ut liceat alteri, ad secundas nuptias transire.

Vnus sufficit testis. Quia Cap. In praesentia de sponsal. dicitur: Non permittas eos contrahere, donec certum nuncium de morte recipiant. Si ergo satis est certus nuncius, vnus testis sufficit. Sic Hostiens. sum. tit. de sponsal. duorum, num. 6. & Cap. In praesentia, ad finem. Vbi Abbas num. 6. adeo mordicus tuetur hoc, ut censeat, Bartholum, qui asseruit oppositum, illius textus immemorem fuisse. Angel. verb. Matrimonium 3. impedim. 11. num. 4. Veraci. part. 1. spec. art. 41. concl. 1. Monent tamen hi Doctores, attendendam nuncij, seu testis personam, & qualitatem, & an per verba verisimilia deponat.

Vnus testis non sufficit. Quia Cap. In praesentia, oppositum non declarat: in illis enim verbis, Donec certum nuncium recipiant: potest sumi nuncium neutrius generis, ita ut significet Ea nuncia: At non potest dici nuncium certum, quod voce vnus habetur, cum iura clament, vocem vnus esse vocem nullius l. Inrisiurandi, vers. simili modo. Cod. de testibus, & Cap. Veniens, fine, de testibus. Esto Nuncium masculinè sumeretur: certè nuncius certus est, qui nuncium certum asserit: non autem potest dici asserere nuncium certum, quando ipse solus id testatur. Ita Manuel tom. 1. sum. cap. 233. numer. 2. Gregor. Lopez lib. 8. tit. 9. part. 4. ver. Algunos. Barth. lib. 2. §. si dubitetur, num. 1. ff. quemadmodum testam. aper. Sanchez lib. 2. d. 46. num. 12.

Hæc sententia mihi magis arridet, quia si dictum vnus in causis pecuniariis insufficiens est, à fortiori minime sufficit in causa secundum matrimonij contrahendi, in qua vertitur animæ periculum, Sacramenti irritandi, maxime infamiae, & dedecoris feminae secundò nubentis, si forte adhuc prior esset superstes. At primam admitterem sententiam casu quo coniux obierit in loco adeo distanti, ut facile nequeant aliae probationes haberi: tunc enim satis erit nuncius, & vnus testis considerata qualitate personæ, & ut verisimilia proferat: quod iudicis arbitrio committendum.

COBAR
de Mor
III. IV
IV

398
Vnus testis
sufficit.

399
Vnus testis
sufficit.

400
Hæc senten-
tia magis
arridet.

DVBIVM LXXII.

ut possit coniux superstes aliud matrimonium inire, sufficit ne probabilis moralis, id est, ut sit probabilis causa ad credendum, sapientum iudicio.

401
Satis est,

Satis quidem est. Quia Cap. Quoniam, §. Porro, dicitur: Si autem de carnali coniugio sit agendum, tandiu alteruter coniugium expelletur, donec de ipsius obitu verisimiliter presumatur. Ergo sufficiunt verisimiles mortis presumptiones. Sic Armil. verb. Matrimonium, num. 45. D. Antonin. part. 3. titul. 1. cap. 9. Philaich. de Offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 9. Barthol. à Ledef. de matrim. dub. 5. §. 4. conel. 9. Ludouic. Lopez part. 2. Instru. de matrim. cap. 55. & alij.

402
Non est satis,

Non satis est moralis probabilitas, sed requiritur certitudo tanta, vel per certum nuncium, vel per testes, ut prudentis iudicio non tantum probabilis, sed certus obitus alterius coniugis iudicetur. Quia Cap. In presentia, de sponsal. dicitur: Non possunt tales ad aliorum consortium conuolare, nec permittas, eos auctoritate Ecclesie contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum. En qualiter coniunguntur ea duo, ut illi nequeant contrahere, & Ecclesia concedere facultatem, donec certum nuncium recipiant. Ita Sanch. l. 2. d. 46. num. 6. Sotus in 4. dist. 37. qu. vni. art. 5. Angles part. 1. de matr. q. 1. de imped. Ord. art. 3. dub. 1. Manu. tom. 1. sum. c. 233. num. 2. & 4. Barth. à Ledef. de matrim. dub. 5. §. 2. vlt. Ludou. Lop. p. 1. Instr. c. 83.

403
Hoc mihi probabilis.

Satis probabilem primam sententiam reor, sed probabiliorem secundam, Quia in contrahendo secundo matrimonio, periculum eius nullitatis, & adulterij imminet: in abstinendo autem, nullum: Ergo quandiu non adest omnimoda certitudo obitus viri abstinendum est, ut peccati periculum vitetur.

DVBIVM LXXIII.

An mors coniugij possit sufficienter fama probari.

404
Non potest.

Minimè quidem. Quia requiritur certa, & integra mortis probatio, ut vidimus Dubio proximo: fama autem nec certo, nec integre probat. Sic Abbas Cap. In presentia, num. 6. Gutier. 2. Practicar. qu. 3. a num. 4. Veracr. p. 1. spec. artic. 42. conel. 1. Manu. tom. 1. sum. cap. 233. num. 2.

405
Potest plane.

Mors coniugis sufficienter potest fama probari. Quia fama in re obiter raro inaniter euulgatur. Ita Anchar. ad Cap. In presentia, numer. 5. Iuli. Clar. lib. 5. receptar. §. Fornicatio. Ant. Gomez lib. 80. Tauri, num. 31. Perez lib. 5. Ordin. titul. 1. lib. 3. ad finem.

406
Auctoritas reclusio.

Ego autem putarim, solam famam non sufficere, nisi aliis adminiculis adiungatur: tunc enim satis erit, quia certa moraliter probatio dici potest. Porro adminicula, quibus debet fama iuari sunt longitudo absentiae, & uni-

uersalis vox vbi coniux commorabatur, mortem eius contestans, vel is de cuius obitu agitur, erat valde senex, vel æger, vel in acie erat, & non redij longo tempore expectatus, nempe per annum: vel vxor accepit literas eorum, cum quibus vir militabat: vel vir captus sit ab hostibus, & communis fama, ipsum obiisse testetur, si tamen vxor nihil contrarium audierit, vel literas à fide dignis acceperit.

CAPVT XII.

Circà consensum Clandestinum.

DVBIVM LXXIV.

An Matrimonium Clandestinum fuerit irritum aliquando ante Tridentinum.

REMISERIM ex section. 1. matrimonium Clandestinum esse illud, quod clam fit, dicitur tale, cum presente Parocho, ac testibus non celebratur: & cum non præmissis denunciationibus, licet coram Parocho, ac testibus, non initur. Multis id matrimonium legibus prohibetur. Primò in Cap. Alio 30. quæst. 5. In Concil. Arelat. 3. & refertur in Cap. Nullum 30. quæstion. 5. In Concil. Lateran. & habetur in Cap. 3. de clandest. desponsat. In Concil. Tolet. sub Sixto IV. Et nouissimè in Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. Verum matrimonium initum sine Parocho, & testibus est omnino nullum post Tridentinum: non verò quod contrahitur, haud præmissis denunciationibus. Potest quidem etiam post Tridentinum validum esse Clandestinum matrimonium in tribus casibus. Primò si contrahatur in locis, in quibus Concilium hoc non fuit promulgatum, aut receptum. Secundò, casu quo addit Pontificis dispensatio circà Parochi, ac testium assistentiam. Tertiò, si celebretur à non baptizatis. Sic omnes.

Quæsierim igitur, nùm matrimonium Clandestinum huiusmodi fuerit aliquando irritum ante Tridentinum? Fuit quidem irritum. Quia antiquitatis obseruatores legimus, primis Ecclesie temporibus per nonnullas annorum centurias clandestina coniugia nullatenus valuisse: postea verò eas leges abiisse in deluetudinem, valuisseque clandestina matrimonia vsque ad Tridentinum, quod rursus ea inualida reddidit. Sic Cassaneus, Corrausius, Gentianus, & alij, quos refert, ac sequitur Basil. Legion. libro quinto, capite tertio, numero secundo. Probat, quia Euarist. Epist. 1. ad Episcop. Africa. cap. 1. & habetur Cap. 1. 30. qu. 1. asserit, hæc non legitima connubia esse, sed adulterina, & contrubernia. Et quia Cap. Videtur, 35. qu. 6. Celestinus Papa sic ait: Videtur nobis, quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesie duxit, non sit vxor: nam quod contra Ordinem Ecclesie factum est, ratum non haberi tam humane, quam diuina legis proclamat.